

Visionen om det narkotikafria samhället

– En diskursanalys

Emil Aadde

Handledare: Jessica Sjögren

Sammanfattning

Syftet med denna uppsats är att belysa hur visionen om det narkotikafria samhället uppenbarar sig i diskurser som behandlar narkotikamissbruk som socialt problem. Empiriskt material i form av ett policydokument och en debattföljetong har analyserats utifrån ett socialkonstruktivistiskt och diskursanalytiskt perspektiv. Analysen pekar mot att definitionskampen om narkotikamissbruk som socialt problem finns över många diskurser, samtidigt ses visionen om det narkotikafria samhället ofta vara närvarande. En nationell diskurs som kan ses utgå från vad vi som nation anser och vill ha i vårt land. En moraldiskurs som lägger värde i olika beteenden och åsikter. En juridisk och polisiär diskurs som utifrån narkotikas juridiska status ramar in fenomenet och en barn- och ungdomsdiskurs som formulerar narkotikan som det största hotet. Alla dessa kan enligt studien ses som en del i konstruktionen av narkotikamissbruk som socialt problem.

Nyckelord

Narkotikamissbruk, nolltolerans, narkotikapolicy, debatt, socialkonstruktivism, diskurs.

Förord

Stort tack till er som stöttat, väglett och motiverat.

Innehåll

<u>INLEDNING</u>	<u>1</u>
INLEDNING OCH BAKGRUND	1
Missbruk som begrepp	1
Syfte och frågeställningar.....	2
TIDIGARE FORSKNING	2
Sammanfattning och reflektion.....	5
TEORI.....	5
SOCIALKONSTRUKTIVISM.....	5
DISKURS.....	6
METOD	7
EMPIRI.....	7
ANALYS AV EMPIRISKT MATERIAL	9
ETIK	9
Metodreflektion	10
<u>ANALYS.....</u>	<u>11</u>
Moral, familj, nation.	11
Barn och ungdomar	16
Utsatthet och kriminalitet	20
SAMMANFATTNING AV RESULTAT.....	24
<u>DISKUSSION.....</u>	<u>25</u>
<u>REFERENSER.....</u>	<u>29</u>

Inledning

Inledning och bakgrund

Visionen om det narkotikafria samhället är en central del av svensk narkotikapolitik, men vilken funktion ges den i hur narkotikamissbruk formuleras gällande lösningar och problembeskrivning för narkotikamissbruk som socialt problem? För att undersöka detta analyseras ett nationellt policydokument och delar av den offentliga debatten.

Visionen fångade särskilt mitt intresse dels av den anledningen att den under lång tid varit en så självklar del av narkotikapolitiken i Sverige men också på grund av att det blivit allt mer vanligt med insatser som kan ses tillhöra en annan inriktning, skademinering (harm reduction), exempelvis sprutbyten och substitutionsprogram (Socialstyrelsen 2019). Dessa insatser syftar till att minska skador och negativa hälsoeffekter av redan befintligt narkotikamissbruk och har alltså inte som primärt mål och syfte att nå narkotikafrihet, vilket kan förstås som en motpol till Sveriges vision och historiskt hållna nolltolerans mot narkotika.

Sedan 2010 finns en gemensam, nationell, strategi för alkohol, narkotika, doping och tobakspolitik (ANDT), med det övergripande målet ”ett samhälle fritt från narkotika och doping, minskade medicinska och sociala skador orsakade av alkohol och ett minskat tobaksbruk”. Syftet med en samlad strategi uttrycks vara att underlätta statens styrning av utvecklingen inom området. Sedan 2015 finns en reviderad version av ANDT politiken som gäller för perioden 2016-2020 och det är denna som vidare kommer hänvisas till genom benämningen ANDT. Övergripande rör denna policy missbruk som socialt problem och kan ses som ett förslag på hur detta problem ska lösas.

Missbruk som begrepp

Narkotikamissbruk kan för många vara ett enhetligt begrepp, men detta behöver inte vara fallet. I antologin *Samhället, alkoholen och drogerna. Politik, konstruktioner och dilemman* (red. Jessica Storbjörk 2012) har psykologen och professorn Jan Blomqvist skrivit ett kapitel med titeln ”Sjukdom, dålig vana, livsstil eller social konstruktion? Om olika uppfattningar om missbruk och beroende och deras konsekvenser”. Blomqvist (2012) problematiserar begreppen missbruk och beroende och menar att deras användning i media och dagligt tal ger ett sken av att det är begrepp med en precis och allmän betydelse, detta är inte fallet enligt Blomqvist som menar att de båda är så kallade ”feta ord”, vilket är ord som är övergripande för olika fenomen, om vilka det också ofta råder stora meningsskiljaktigheter. Sammankopplat med politiska och ideologiska strömningar och ny

vetenskap har definitionerna dessutom varierat över tid vilket enligt Blomqvist har reella konsekvenser för de människorna det faktiskt berör.

Blomqvist (2012, 20) menar vidare att missbruk som begrepp, likväl som beroende, är ett normativt begrepp i och med att missbruk som term förutsätter existensen av ett normalt eller icke problematiskt bruk och pekar även mot en avvikelse för hur människor bör bete sig. Gällande narkotika, i och med dess juridiska status, ses istället allt bruk som missbruk - vilket kan användas som underlag för rättighetskränkande ingrepp, i princip kan det leda till att en legal normalkonsument plötsligen ses som ett vårdfall om det aktuella preparatet narkotikaklassas.

Från ett kontextuellt socialkonstruktivistiskt synsätt framhåller Blomqvist (2012, 36) att fenomen som missbruk och beroende är starkt kopplat till sådant som för tiden är en dominerande förklaring och definition, vilket påverkar både fenomenens karaktär och dess faktiskt "verkliga" skeende. Vilket har en effekt på personer som lider av problemen och hur dessa ses på av omgivningen, både inom vården och av samhället i stort. Rent konkret har det en eventuell påverkan på hur missbruket utvecklas samt om, när och hur en lösning kan finnas.

Syfte och frågeställningar

Syftet är att belysa hur visionen om det narkotikafria samhället uppenbarar sig i diskurser som behandlar narkotikamissbruk som socialt problem. För att uppnå syftet har jag formulerat följande frågeställningar:

Vilka diskurser framträder i ANDT-policyn och hur syns dessa i delar av den offentliga debatten?

Vilken funktion ges visionen i problemformuleringen och i lösningsstrategin av narkotikamissbruk som socialt problem?

Vilka konsekvenser kan diskursen om det narkotikafria samhället få?

Tidigare forskning

Forskningen om narkotikapolicy är omfattande. Vägen till de studier som används i denna rapport har fokuserat på att kombinera sökord som "social konstruktion" och "narkotika", "diskurs" och "narkotikamissbruk", eller kort och gott "narkotikapolitik", sökningar har primärt gjorts på Google men även på hemsidan avhandlingar.se. Både sökningar på engelska och svenska har förekommit vilket ledde till att tre stycken internationella forskningsartiklar används. Sökningarna resulterade bland annat i forskning som

undersöker hur sociala problem etableras och institutionaliseras, eller hur barn används som retoriskt verktyg i argument om narkotikapolitik, till en studie som renodlat undersöker hur debatten om narkotika har sett ut i media.

Jag har genomgående haft socialkonstruktivism och sociala konstruktioner eller diskurs i beaktande i mitt sökande efter forskning, urvalet har skett genom att bedöma om forskningen i sin helhet är relevant eller inspirerande, det teoretiska eller metodologiska tillvägagångssätten är liknande mitt eget samt att de i viss mån har ett kritiskt perspektiv. Att avgränsa är nödvändigt och fem stycken verk har valts efter de ovanstående kriterierna, då detta är ett lämpligt antal för en studie som skall genomföras enligt den aktuella tidsplanen. Jag kommer nu rakt upp och ner presentera de artiklar och avhandlingar som på något sätt varit användbara för mig i mitt eget arbete, för att avslutningsvis ge en kort sammanfattning.

Lindgrens (1993) avhandling "Den hotfulla njutningen: Att etablera drogbruk som samhällsproblem 1890-1970" ämnar undersöka varför vissa sociala problem blir etablerade institutionella samhällsproblem, medan andra likvärdiga problem inte får den statusen. Drogbruk är det sociala problem som Lindgren lägger sitt fokus på och han frågar sig varför just detta fenomen och inte andra samtida utmaningar (t.ex. självmord, våld mot kvinnor), fick sådan uppvaktning. Lindgren har använt sig av diskursanalys och granskat olika dokument som representerat olika områden och tillhörande aktörer.

Meningsskapande och symboliska/rationella dimensioner har en central roll i Lindgrens analyser. Ett av resultaten Lindgren presenterade visade exempelvis hur den svenska narkotikafrågan under 50 och 60-talen blev aktuell för en allt bredare massa i samhället, från att tidigare behandlas enbart av expertis och myndighetsutövare.

Ytterligare forskning om svensk narkotikapolitik och social konstruktion, är Daniel Törnqvist avhandling "När man talar om knark. Drogdebatt i svensk dagspress 1970-1999" (2009). Törnqvist övergripande syfte är, som titeln på avhandlingen avslöjar, att undersöka hur debatten om droger har sett ut under 70, 80 och 90-talen, dels själva redogörelsen av debatten men även att från ett socialkonstruktivistiskt perspektiv analysera densamma. I fokus för analysprocessen är frågor om hur drogproblemet artikuleras och konstrueras. I sin slutdiskussion redovisar Törnqvist att diskursen om droger är tätt sammankopplad till andra diskurser som den relaterar till vid olika tillfällen, med olika efterföljande konsekvenser. De relaterade diskurserna ses vara bland andra rättsdiskurs, moraldiskurs, "svenskhetdiskurs" och ungdomsdiskurs/populärkulturell diskurs.

Simon Jonathan Flacks' s (2018) artikel "Drug law reform, performativity and the politics of childhood", undersöker kategorin "barn" som ett viktigt retoriskt verktyg i förhållande till narkotikapolitik, både för liberaliseringsförespråkare men framförallt för den restriktiva hållningen. Flacks ämnar analysera hur konstruktionerna narkotika och barndom

produceras och återskapas, i dels policydokument som skickats till UN general assembly special session on drugs och i den vetenskapliga debatten. Flacks argumenterar för att barnet skapats som narkotikans logiska offer och den som vidare lider, eller gynnas, av olika narkotikareformer.

Flacks belyser hur reformer som ses som progressiva lutar sig mot diskurser om det naturligt oskuldsfulla barnet och diskursernas effekt i normaliserandet och det fortsatta skapandet av narkotikabrukare som "de andra". Flacks förtydligar också syftet med studien och klargör att den inte handlar om att förminska risken narkotika medför gentemot barn, utan snarare att sprida medvetenhet om den roll som skapandet av "barnet" har i diskussionen om narkotikapolitik och i tillhörande policydiskurs.

I "Addiction as accomplishment: The discursive construction of disease", skriver Craig Reinerman (2005) om bakgrunden till hur beroende nu, allmänt i västvärlden, ses som en sjukdom. Han vill med sin artikel redogöra för de bakomliggande processerna som skapade ny förståelse om hur vi ser på exempelvis narkotikabruk och alkoholbruk. Reinerman (2005, 317) beskriver sjukdomsdiskursen som ett "tvåeggat svärd", vilket i relation till väletablerade eller sympatiska människor skapar en positiv bild. Om man istället placerar sjukdomsdiskursen i en miljö vari, det Reinerman beskriver som "street junkies" eller "ghetto crackheads", befinner sig, blir det en del av en mycket mer negativ bild. Reinerman menar att sjukdomsdiskursen haft positiva effekter i det avseende att sjukvården fått en större del i hanteringen, men att samma diskurs också används som ett diskursivt vapen som alierar personer som brukar icke tillåtna substanser. Alltså kan sjukdomskonceptet ibland fungera humant och ge möjlighet till vård, men samtidigt är det en nyckeldel i att rättfärdiga den straffande prohibitionen med motiveringen att det är "for their own good".

Slutligen sammanfattar jag kort en studie genomförd av Steve Matthews, Robin Dwyer och Anke Snoek med titeln "Stigma and self-stigma in addiction" (2017). De skriver om hur beroende ofta ses i samband med skuld och självstigmatisering, vilket de menar är ett resultat av samhällets stigmatisering som bygger på negativa stereotyper associerade till beroende. Forskarna föreslår att detta stigma är en del av den sociala konstruktionen av beroende och att de som är drabbade av beroende internaliserar denna, av samhället komna, stigma-norm.

Matthews, Dwyer och Snoek för alltså en tes om att "public stigmatization" av beroende, har privata motsvarigheter och konsekvenser. De styrker detta genom att presentera resultat från kvalitativa intervjuer genomförda med individer som varit eller är beroende, i intervjuerna framgår det att samhällets stigmatisering har direkta konsekvenser på individen, exempelvis förklarades det att vissa konsumtionsmönster fanns för att glömma, radera eller undvika själva skammen kring beroende i sig självt.

Sammanfattning och reflektion

Lindgrens (1993) forskning är förhållandevis gammal men bidrar med en historisk översikt om den svenska narkotikapolitiken och hur den konstruerats över tid. En historik som i allra högsta grad är intressant i relation till dagens ANDT-policy och narkotikadebatt, hans studie slutar i det som idag kan ses som hjärtat i svensk narkotikapolitik och det som är i fokus för min studie, visionen om det narkotikafria samhället. Törnqvists (2009) avhandling är framförallt aktuell för mig på grund av de diskurser han lyfter som tillhörande narkotikadiskursen, det ger mer validitet till min egen studie och när jag belyser samma diskurser.

Varken Flacks (2018) eller Reinarmans (2005) studier undersöker specifikt Sverige, men det analytiska fokus de har kan likväl appliceras i en svensk kontext. Något jag också ser som intressant och användbart är hur de båda problematiserar något som, för majoriteten, skulle kunna vara självklart och positivt. Exempelvis vill såklart ingen människa att barn skall falla offer för negativa konsekvenser av narkotika och många människor anser säkerligen att förståelsen av beroende som sjukdom, övervägande har positiva effekter. Det är följaktligen inte ambitionen i att skydda barn eller humaniserandet av beroende som analyseras och problematiseras, utan snarare är syftet att genom studierna belysa nya perspektiv, som eventuellt inte varit i fokus tidigare.

Matthews, Dwyer och Snoeks (2017) artikel om stigma och beroende är särskilt intressant i hur de resonerar om stigma som en del i den sociala konstruktionen av beroende och att detta skapat ett "public stigmatization", baserat på negativa stereotyper associerade till beroende. Den stigmatisering det talas om kan placeras i den svenska narkotikadiskursen.

Jag anser att min inriktning på visionen om det narkotikafria samhället är ett område dit mer forskning kan riktas. De historiska perspektiven på svensk narkotikapolitik och hur den formats över tid är väl undersökt tidigare och fokus på visionen kan därav ge nya tankar och reflektioner till ett ständigt aktuellt område.

Teori

Socialkonstruktivism

Som teoretiskt ramverk är *socialkonstruktivism* (Burr 2015) den övergripande orienteringen. Socialkonstruktivism sammanfattas bäst genom olika, typiskt socialkonstruktivistiska, utgångspunkter (Burr 2015, 2-5). Först och främst är det kritiska förhållningssättet mot etablerad kunskap, om oss själva och om världen, en viktig aspekt. Socialkonstruktivistiska forskare vidtar en skeptisk hållning mot förklaringar om hur världen sägs vara. Den andra utgångspunkten menar att kulturella och historiska kontexter

är en central del och kan förklaras på så sätt att våra uppfattningar om världen och de begrepp som används är bundna till både historia och kultur. Alltså kan samma fenomen förstås på helt olika sätt beroende på när och var en människa lever och är därmed kulturellt och historiskt relativa, likväl är de produkter av detsamma. Detta sammanfattas i att den kunskap och forskning som producerats i vår egen kultur inte kan antas vara närmare en eventuell "sanning" än något annat, producerat i en annan kulturell eller historisk kontext.

Den tredje utgångspunkten (Burr 2015, 4f) handlar om att kunskap bibehålls via sociala processer. Detta innebär (och grundas i) att kunskap konstrueras i interaktionen mellan människor, i våra dagliga interaktioner med varandra. Av denna anledning är språket också i stort intresse för socialkonstruktivism. Till sist presenteras kunskap och social handling som sammankopplade, alltså hur viss kunskap vidare kan stimulera viss social handling. Som exempel presenteras det hur alkoholisten förr sågs som fullt ansvarig för sina handlingar och hanterades därav genom fängelsestraff. Sedan höjdes röster som förespråkade alkoholen som det reella problemet vilket i sin tur konstruerade de berörda personerna som sjuka och offer för en drog, vilket förändrade straffkonsekvensen till erbjudanden om vård. En sjukdomsdiskurs förändrade följaktligen sättet att se på och hantera problemet.

Exemplet visar på en för detta arbete central tankemodell: hur problem formuleras får konsekvenser för vilka lösningar som kan bli möjliga. Diskurser, som förklaras närmare nedan, är alltså tätt sammankopplat med institutionell och social praktik som vidare har en avsevärd påverkan i hur vi lever våra liv och vad vi kan göra, men även som exemplet visar, vad som kan göras för oss (Burr 2015, 87f).

Diskurs

En välanvänd definition av begreppet diskurs kommer från Marianne Winther Jørgensen och Louise Phillips (2000, 7) som förklarar att diskurs är "ett bestämt sätt att tala om och förstå världen (eller ett utsnitt av världen)". Det är viktigt att ha i åtanke att de teoretiska delarna inte kan skiljas från det metodologiska delarna när man intresserar sig för diskurs. Det analytiska verktyget och den teoretiska grunden är en helhet som bland annat utgår från den roll språket har i den sociala konstruktionen av vår värld (Winther Jørgensen & Phillips 2000, 10).

Mycket inspiration för denna uppsats kommer från Norman Fairclough's förståelse av diskurs. Han har ett stort språkligt fokus och ser språket som en sorts social praktik och använder termen diskurs bland annat som en beskrivning av språkbruk, i skrift och tal. Detta inbegriper enligt Fairclough (1992, 64) att diskurs dels är en form vari människan interagerar med och agerar emot varandra och världen, samtidigt som det kan vara en

representation av detsamma. Vidare har sociala strukturer ett dialektiskt förhållande med diskurs, som är format och låst av strukturerna samtidigt som det konstituerar samma sociala strukturer. Förenklat kan detta beskrivas som att diskurs (språkbruk) för Fairclough och för mig i denna studie, inte bara är en representation av världen utan också skapar den.

De konstruktionsrelaterade följderna av diskurs handlar dels om hur sociala identiteter, eller subjektpositioner, skapas och så även de tillhörande sociala relationerna. Utöver detta ses diskurs ha en bidragande roll i hur kunskapssystem etableras och skapas. Detta är enligt Fairclough (1992, 64) följder som symboliserar olika dimensioner av språkets funktion och som interagerar och existerar inom all diskurs, han benämner dessa språkliga funktioner som identitets-, relations- och idéfunktioner.

Diskurs har som nämnt ett sort språkligt fokus och språket är både tal och olika former av text (Bolander & Fejes 2015, 90). Språket skapar vidare bilder av verkligheten och det är detta som gör att jag intresserar mig för diskurs och diskursanalys i relation till min empiri och varför jag anser det vara en lämplig inriktning för att uppnå mitt syfte samt att problematisera visionen om det narkotikafria samhället.

Metod

I detta avsnitt redogör jag för det empiriska materialet, mitt sätt att analysera empirin, etiska överväganden och slutligen en metodreflektion.

Empiri

Det material som analyseras för denna studie är dels regeringens skrivelse (2015/16:86) ”En samlad strategi för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken.” Benämns ANDT. Dessutom analyseras en debattföljetong i Dagens nyheter från 2017.

Min väg till materialet inleddes med sökningar på Google och regeringens hemsida, ”narkotikapolitik”, ”missbruk” och ”narkotikadebatt” var sökorden som användes. Det resulterade i att jag inledningsvis hittade ANDT-policyn, som var något nytt för mig men blev en självklar del av min empiri då jag förstod att policyn var av nationell karaktär och finns ända ner på kommunal nivå, där små som stora kommuner har formulerat egna ANDT-policys. Jag har tagit del av såväl läns och kommuns betingade ANDT dokument och sett att de bygger mer eller mindre ordagrant på det övergripande nationella dokumentet och valde därför att endast fokusera på det sistnämnda. ANDT riktar sig också som nämnt mot fler substanser än narkotika, vilket resulterar i att stora delar av dokumentet talar övergripande om ANDT-bruk och missbruk. För att hantera detta har jag lagt mer tyngd på de delar i ANDT-policyn där det framgår att det handlar om narkotika

och narkotikamissbruk, dessa är dock inte många till antalet. Jag har därför tagit del av hela dokumentet och kommer i många fall också exemplifiera med citat från avsnitt som inte konkret tillhör endast narkotika, men där det framgår att det är inkluderat.

2016-2020 års ANDT-policy är en förlängning av 2010 års ursprungliga policy och har formulerats i dialog med representanter från myndigheter, forskarsamhället, kommuner och landsting likväl som organisationer från civilsamhället. Dialogerna har förts utifrån den målstruktur som ANDT bygger på: tillgänglighetsbegränsade insatser, tidig uppmärksamhet och insatser i ett tidigt skede, förebyggande insatser riktade till barn, ungdomar och vuxna samt behandling (ANDT 2016, 4). ANDT ämnar inte förklara vad missbruk är utan bör ses som en problemformulering och lösningsstrategi.

ANDT policyns övergripande mål är ”ett samhälle fritt från narkotika och doping, minskade medicinska och sociala skador orsakade av alkohol och ett minskat tobaksbruk”, detta övergripande mål gör skrivelsen än mer intressant att analysera närmare eftersom den gör väldigt tydliga skillnader på vad som ses som normalt och vad som ses som icke önskvärt i samhället.

Att jag även valt att analysera delar av den offentliga debatten är av den anledningen att stora delar av allmänheten inte tar del av ANDT, utan påverkas snarare av hur den offentliga debatten förs, därför är det intressant att undersöka båda typerna av dokument. Debattartiklarna hittades genom Google och ledde vidare till Dagens nyheter, där en artikel skriven av Joar Forssell från Liberala ungdomsförbundet var ett inledande debattinlägg som vidare fått fyra repliker och avslutades med en slutreplik från Forssell. Forssells artikel har titeln ”Svensk narkotikapolitik är inhuman och misslyckad”, den första repliken står alkohol- och drogterapeut Gunnar Bergström för: ”Obehaglig människosyn i skademineringspolitiken”. Den andra repliken är skriven av Eric Dicksson, som är sjukvårdspolitisk talesperson för Kristdemokraternas ungdomsförbund: ”Oansvarigt resonemang om legalisering”. Tredje repliken, ”Drogerna dödar – inte nolltoleransen”, står Orsolya Hoffman, överläkare på Beroendecentrum, Mälarsjukhuset och Kerstin Käll, överläkare på psykiatriska kliniken i Linköping för. Fjärde repliken, ”Späckat med faktafel om droger”, kommer från Björn Johnson, docent i socialt arbete och Petter Karlsson som är socionom och kurator. Slutligen skriver Forssell sin slutreplik med titeln ”Narkotikamissbruk är farligt och borde minska”.

Att det är just dessa artiklar som valdes handlar om att de alla samlas runt den inledande artikeln, något jag ser som en fördel eftersom fokus för debatten då är gemensam, även om olika perspektiv representeras. Det finns vidare många enskilda debattartiklar om missbruk och narkotika men färre som är en del av en längre följetong likt den valda.

Analys av empiriskt material

Själva diskursanalytiska verktyget för bearbetning av min empiri är hämtat från Bolander och Fejes (2015, 97) som presenterar fem olika frågor som kan användas som hjälpmedel för att ta sig an den empiri som ska analyseras. Min version av de frågorna är följande: vad sägs om narkotika och narkotikamissbruk? Hur sägs det? Vad framställs som sant/normalt? Vilka subjektpositioner framträder? Vad utesluts?

Frågorna låg som grund i de första genomgångarna av empirin (ANDT-dokumentet var inledningsvis i fokus) och specifika delar och citat valdes ut. Andra momentet var att vidare bearbeta empirin och kategorisera valda citat och delar. Jag tog inspiration från en tematisk analys och formade olika teman från sådant som var återkommande och hade en tydlig del i materialet, i synnerhet letade jag alltså efter tematiska repetitioner (Bryman 2011, 529).

Samma teman är vidare de som har eftersökts i debattartiklarna. Gällande ANDT kan varje genererat tema ses symbolisera olika legitimeringsfunktioner för den svenska narkotikamodellen och således olika delar av den svenska narkotikadiskursen. Ett tema kan beskrivas som en kärna kring vilken narkotika och narkotikamissbruk (bland andra substanser) skapas, jag väljer att kalla den ”moral, familj, nation”. Ett ytterligare tema som arbetats fram är ”barn och ungdomar”, vilka är de som ofta används för att motivera den svenska narkotikamodellen. Till sist i ANDT är det tema som kan sägas artikulera narkotika och narkotikamissbruk som socialt problem, vilket jag kallar ”utsatthet och kriminalitet”.

De teman som framgick i ANDT är alltså samma teman som varit i fokus för genomgången av debattartiklarna, det innebär att jag med en målinriktad blick har bearbetat den delen av empirin. Dessa teman tolkas vara centrala delar av svenska narkotikapolicy och är därför intressanta att undersöka hur de framträder i delar av den offentliga debatten.

Etik

Vetenskapsrådets (2002) fyra forskningsetiska principer handlar om informationskrav, samtyckeskrav, konfidentialitetskrav och nyttjandekrav. I och med att jag i denna studie inte är i kontakt med människor för att samla in empiriskt material och att principernas syfte är att förtydliga förhållandet mellan uppgiftslämnare och forskare (Vetenskapsrådet 2002, 6) är det inte något som varit närvarande under processen. Dock används empiri som är direkt kopplad till olika individer, således representerar utvalda citat författarna själva men de tolkningar som görs tillskrivs mig som forskare i denna studie. Detta lyfter frågor om forskareetik (Vetenskapsrådet 2017, 12), vilket handlar om det ansvar som finns på forskaren gentemot den egna forskningen och att studien framställs så som den är och

inte styrs i en bestämd riktning. Forskarrollen kommer alltså med ansvar. Det gäller dock att vara medveten om att egna val av till exempel teori och metod påverkar det faktiska resultatet. För denna studie påverkar det socialkonstruktivistiska och diskursanalytiska synsättet hur empirin tolkas av mig som forskare. I metodreflektionen förs ytterligare resonemang om forskarrollen.

Metodreflektion

För denna studie kommer alltså inte en regelrätt diskursanalytisk metod att följas, exempelvis finns den kritiska diskursanalysen eller diskursteorin som båda har olika utstuderade tillvägagångssätt. Istället finns de grundläggande premisserna med mig kontinuerligt, samtidigt som ett eget diskurspaket tar form. Att ta inspiration från flera traditioner inom diskursanalys och att dessutom addera andra perspektiv är inte något ovanligt, det kan snarare skapa en bredare förståelse för det fält som studeras i och med att en sammanhängande ram kan skapas, vari olika perspektiv formar varandra (Jørgensen & Phillips 2000, 10). Däremot så uppstår vissa uppenbara svårigheter i att avvika från redan etablerade tillvägagångssätt, något som alltså hade kunnat undvikas om jag exempelvis följde Faircloughs metod till punkt och pricka. Eftersom de teman som hittats i ANDT-dokumentet är samma teman som eftersökts i debatten kan detta ha lett till att andra eventuellt existerande teman har bortsetts från.

Det är viktigt att ha i åtanke att forskare inom diskursanalys inte på något sätt står utanför de diskurser som berörs, det går helt enkelt inte att observera och analysera en diskurs utan att själv delta i och skapa samma diskurs. Forskningen är således både en produkt av och medproducent till diskursen (Bolander & Fejes 2015, 94).

Diskursanalys är avslutningsvis en kvalitativ forskningsmetod och kvalitativ forskning ställer stora krav på forskaren. Mänskliga erfarenheter och insikter spelar nämligen en roll i hur analyser genereras, detta är båda styrkan och svagheten i kvalitativ forskning eftersom forskarens färdigheter och kreativitet, bland annat, är starkt beroende av hur forskningen tar form (Fejes & Thornberg 2015, 36). För mig som student med begränsad erfarenhet av forskning har detta inneburit att jag än mer tänker på att ständigt använda mig av de hjälpmedel som finns tillgängliga, exempelvis de analysmetodfrågor som presenterades under rubriken analys av empiriskt material.

Analys

Analysen har delats in i tre olika delar, som står för tre olika teman vilka analysen formas kring. Dessa teman blev framträdande i den tematiska analysen av ANDT-policyn och tolkas därav som stora delar i hur den nationella narkotikapolicyn formas och motiveras, dessa teman är de som eftersökts i debattartiklarna. Jag kommer i analysen visa hur olika diskurser framträder kring narkotikamissbruk och belysa hur visionen om det narkotikafria samhället används i formulerandet av narkotikamissbruk som socialt problem. I vissa fall talas det i citaten om ANDT-bruk, mitt fokus är dock enbart på narkotika. Analysen utgår från det empiriska materialet och resultaten speglas mot tidigare forskning. Vidare används diskurserna för att bygga upp och belysa konstruktionen av narkotikamissbruk som socialt problem.

Moral, familj, nation.

Följande citat finns i inledningen av dokumentet i ett avsnitt som presenterar olika utgångspunkter och övergripande mål för ANDT-policyn. Citatet sammanfattar på ett bra sätt den övergripande nationella synen på narkotika.

I Sverige vilar synen på narkotika på kunskapen om att narkotikabruk är skadligt för hälsan och därför inte bör förekomma i ett samhälle som värnar om sina medborgare (ANDT 2016, 10).

Det framgår att allt narkotikabruk är farligt och det görs ingen skillnad på vare sig konsumtionsmönster eller olika narkotiska substanser, detta kan ses vara en del i visionen om det narkotikafria samhället. Det framställs också att Sverige som land ser det som en moralisk skyldighet att skydda sina medborgare från narkotika, något som kan liknas vid en konstruktion av ett vi och dem, dem i detta fall länder med andra narkotikastrategier än Sverige som enligt citatet då inte värnar om sina medborgare.

Citatet kan också tillskrivas både en nationell diskurs eller "svenskhetsdiskurs" och en "moralisk diskurs" (se Törnqvist 2009). Moraldiskursen är närvarande genom frasen "[...]värnar om sina medborgare", som kan betyda skydda, försvara, vara rädd om eller värdera sina medborgare, motsatserna till dessa ord, exempelvis utlämna eller hota, är inte något som förstås vara moraliskt rätt i relationen mellan medborgare och nation. Moral och nation kan därför ses vara sammankopplade i citatet.

Som det inledande citatet menar finns det en bred samsyn i Sverige om narkotika, detta har bland annat uppnåtts genom processer som historiskt sett har artikulert och etablerat narkotikabruk som socialt problem (se Lindgren 1993). Något som i sin tur skapat en tydlig svensk narkotikadiskurs. Törnqvists (2009) avhandling visar bland annat att den restriktiva uppfattningen om narkotikabruk har kommunicerats via medier till samhället och dess invånare sedan framförallt 80-talet, detta är eventuellt en av anledningarna till att det råder en så bred enighet gällande narkotika i Sverige, det kan ses som en del av svensk kultur och identitet (nationell diskurs).

Med det socialkonstruktivistiska synsättet kan vi problematisera denna enighet. Identiteter konstrueras nämligen av de diskurser som en kultur har tillgänglig (Burr 2015, 123) och visionen om det narkotikafria samhället och tillhörande nolltolerans har ohotat präglat svensk narkotikadiskurs under lång tid och kan därmed ses som den diskurs vilken historiskt sett har presenterats gällande narkotika.

Denna vision om det narkotikafria samhället kan dock likväl vara föremål för kritik, liberaliseringsförespråkare kan anta en hållning där nolltolerans framförallt har en avskräckande funktion, inte för att använda narkotika utan snarare som ett hinder mot att söka hjälp. Följande citat kommer från Joar Forssell, förbundsordförande för Liberala ungdomsförbundet. Forssells (2017) politiska och ideologiska hållning påverkar uppenbart hur han upplever dagens narkotikapolitik och ser nolltolerans som kontraproduktivt.

Nolltoleransen har allvarliga konsekvenser. Den som börjat med ett rekreativt bruk av en drog men som upptäcker att bruket håller på att övergå i missbruk vågar inte alltid söka hjälp (Forssell 2017).

Att inte våga söka hjälp kan tolkas som en bieffekt av visionen om det narkotikafria samhället, nolltoleransen och kriminaliseringen av eget bruk. Argumentet ovan visar hur brett det går att tolka nolltolerans mot narkotika, som i citatet också antyder en existerande nolltolerans mot narkotikamissbruk. En subjektsposition som enligt visionen inte borde finnas framträder också, rekreativt brukaren, som i detta fall visas vara en person som direkt drabbas av nolltoleransen. Sättet att tala om narkotika och narkotikamissbruk skapar här en sanning där nolltoleransen är ett hot och nolltoleransens positiva effekter utesluts helt.

Nolltoleransen leder till att småbrukarna, efter att de blivit upptäckta och fällda för brott, blir avskilda och socialt marginaliserade (Forssell 2017).

Samma resonemang ses här, den nationella hållningen mot narkotika påverkar till synes vanliga människor som i sin tur upplever större negativa konsekvenser av samhällets nolltolerans än av narkotikan i sig. Småbruk är vidare ett begrepp som används på ett sätt som normaliserar en viss nivå av narkotikabruk. Att ett ”vanligt” bruk av narkotika existerar, liksom hur de flesta människor använder alkohol, är en del av en liberaliseringsdiskurs som kan ses hos vissa av de som vill förändra dagens policy. Det uppstår här en kollision mellan hur policyn formuleras och hur Forssell beskriver en alternativ bild, eller sanning om så vill, i och med att hela den svenska modellen handlar om att skydda medborgarna från narkotika och därmed narkotikamissbruk.

Något som är intressant i Forsells övergripande resonemang är att han säger sig förespråka skademineringsprincipen, han nämner dock sparsamt i sin artikel att detta idag faktiskt är en del av den svenska narkotikapolicyn och missbruksvården. Något han också får kritik för i en replik av Björn Johnson, docent i socialt arbete och Petter Karlsson, socionom.

I början av mars 2017 fanns totalt 159 verksamheter som bedrev LARO¹ i enlighet med socialstyrelsens föreskrifter [...] (Johnson & Karlsson 2017).

Folkhälsoministern har dessutom uttalat att ett viktigt mål för svensk narkotikapolitik är att färre personer ska avlida av narkotika, något som endast är realistiskt om antalet skadebegränsande insatser ökar (Johnson & Karlsson 2017).

Citaten visar att skademineringen idag ses som en del av svensk narkotikapolitik och även att en utveckling är att vänta. Narkotikapolicyn och synen på narkotikamissbruk kan alltså uppfattas ha förändrats i och med bland annat substitutionsprogrammen. Forsells skarpa kritik och ändringsförslag förstås därför i viss mån vara felriktad och placeras därför bättre i motpol till själva kärnan, visionen om det narkotikafria samhället. Som alltjämt fortfarande är en central del.

Även om den svenska modellen i grunden är restriktiv finns kritik mot förändringar som har gjorts. Det görs vidare konkreta kopplingar till hur skademineringsstrategier faktiskt lett till högre dödlighet. Gunnar Bergström är alkohol- och drogterapeut och anser att skademineringspolitiken har en inneboende obehaglig människosyn.

¹ LARO är läkemedelsassisterad rehabilitering vid opioidberoende (Socialstyrelsen 2018), alltså substitutionsprogram.

År 2006 underlättade myndigheterna för missbrukaren att få ersättningsdroger som metadon och bupronerfin av samhället. Då sköt dödligheten i höjden. Nu dör fler av dessa preparat än av heroinet de skulle ersätta (Bergström 2017).

Bergström ser alltså hur medikaliseringen av vården lett till högre dödlighet och kritiserar därav skademineringspolitiken som helhet. Här utesluts eventuella positiva effekter av ”ersättningsdroger”.

Avståndstagandet till narkotika är en viktig preventiv aspekt för att förhindra att människor testat eller missbrukar narkotika (ANDT 2016, 10).

Informationsinsatser kan också ha sitt värde för att skapa förståelse för de grunder som politiken vilar på, liksom för att ge förutsättningar för kunskapsbaserade levnadsväl för den enskilda individen (ANDT 2016, 30).

Att bibehålla samsynen och definitionsmakten är en viktig aspekt av svensk narkotikapolitik. Det inledande citatet ovan kan ses som motiverande till varför nolltoleransen fortsatt är viktig, medan det sista citatet förklarar att informationsinsatser gällande politiken är av betydelse för att förstå de grundläggande premisserna. Citaten kan ses som argument vilka legitimerar den svenska modellen men där det sistnämnda också visar på vikten av att fortsatt informera om den, något som kan ses som ett verktyg för att bibehålla den gemensamma, tydliga, synen.

Det behövs en omarbetning av nuvarande riktlinjer så att missbruksvården återfår sin huvudinriktning på drogfrihet (Bergström 2017).

Trots att kärnan i policyn är fortsatt restriktiv och nolltoleransen är högst närvarande, har ju som nämnt andra strategier (skademinering) också inkluderats över tid. Citatet visar på ett missnöje mot hur dagens policy i viss mån förändrats i och med detta. Det är alltså inte nödvändigtvis så att visionen om det narkotikafria samhället och nolltolerans är entydiga begrepp. Bergströms syn kan tolkas som så att all narkotika, inklusive preparat som kan ges vid substitutionsbehandling, är ett hinder mot drogfrihet och därav det narkotikafria samhället.

Bakom skademineringsprincipen döljer sig en likgiltighet för människor och en obehaglig människosyn. De finns en annan lösning på problemet än uppgivenhet (Bergström 2017).

Detta citat är på många sätt anmärkningsvärt, men det visar också tydligt hur laddat ämne narkotikamissbruk är. Det framgår en väldigt stark moraldiskurs, är du inte emot narkotika så har du en obehaglig människosyn. Användningen av ordet uppgivenhet kopplar jag vidare till den historiskt hållna ”kriget” mot narkotika eller narkotika som ett hot som skall bekämpas (Lindgren 1992, 156). Även Törnqvist (2009, 136) visar hur liberaliseringsargument ofta möts med fraser som att ”ge upp”.

Förutom det nationella ställningstagandet och visionen är familjen en aktör som framställs som viktig för att ”rätt” beteenden och värderingar utvecklas.

Eftersom familjen, och i synnerhet föräldrarna, spelar en central roll i individens utveckling, är familjelivet en viktig socialiseringsmiljö när det gäller överföringar av normer, värderingar och beteenden (ANDT 2016, 34).

Då det övergripande ANDT-målet är ”ett samhälle fritt från narkotika och doping, minskade medicinska och sociala skador orsakade av alkohol och ett minskat tobaksbruk”, ses de normer och värderingar som det talas om i citatet troligen vara relaterade till detta mål. Alltså att det är viktigt att familjen förmedlar ”rätt” normer och värderingar till sina barn gällande bruk av ANDT. Även här syns en moraldiskurs och nationell diskurs men även familjens roll i förmedlandet av diskurserna poängteras. Vidare kommer ett citat som fortsätter på detta spår vilket enligt min mening, också skapar föräldern som en aktör med makten att påverka och förhindra oönskade beteenden.

Det finns stöd för att en god relation mellan barn och förälder minskar risken för alkoholmissbruk, drogmissbruk, rökning, [...] (ANDT 2016, 34).

Dessa två presenterade citat kan ses rikta indirekt ansvar mot familj och föräldrar som inte lyckas hålla sina barn borta från exempelvis drogmissbruk, något som kan ses vara en del av den övergripande narkotikadiskursen som formuleras kring visionen om det narkotikafria samhället och nolltolerans. Vilket vidare skulle kunna bidra till stigma och skam kring narkotikamissbruk, både för de som indirekt eller direkt påverkas. Att nolltoleransen bidrar till stigma är på många sätt svårt att styrka, däremot är det inte en främmande tanke att skam och stigma är en del av förståelsen om narkotikamissbruk och beroende (se Matthews, Dwyer & Snoek 2017).

Något som ytterligare visar hur mycket moral är inblandat i den svenska narkotikadiskursen är hur Forssell i sin slutreplik i debatten, efter att ha mottagit flera arga tillrop, säger bland annat såhär:

[...] narkotikamissbruk är farligt och borde minska (Forssell 2017).

Att känna sig tvungen att bemöta motargument på detta sätt tolkar jag som att det handlar om att förtydliga en moralisk ståndpunkt, en moral som har betvivlats av Forssells motdebattörer. Det är slående att ens personliga moral ifrågasätts bara genom att presentera perspektiv som inte går i linje med den etablerade svenska modellen. Att det moraliska är så närvarande skulle kunna anknytas till att svensk narkotikapolicy har ett stort fokus på att skydda gruppen barn och ungdomar.

Barn och ungdomar

I linje med Simon Jonathan Flacks artikel om hur barn är ett viktigt verktyg i retoriken kring narkotikapolicy, kan man i Sveriges ANDT-policy se samma mönster. Särskilt framgår det dels i vart de preventiva insatserna skall riktas men också i vilka som skall skyddas mot narkotika.

Att särskilt lyfta fram barn- och ungdomsperspektivet i ANDT-arbetet ligger väl i linje med den långa tradition som finns i Sverige när det gäller en samlad syn på barn och ungdomars hälsa (ANDT 2016, 33).

Citatet visar dels hur centralt barn och ungdomsperspektivet är för ANDT-arbete, men det vävs också in i en nationell diskurs som förklarar vad som är sant för barn och ungdomars hälsa. Det förklaras inte närmare vad denna långa tradition faktiskt innehåller, men framställningen gör det tydligt vad ”vi” i Sverige anser. Barn och ungdomsdiskursen kan med bakgrund av detta ses tätt sammankopplad med nationell diskurs. Flacks (2018, 57) antyder bland annat i sin forskning att ”barnet” i viss mån fungerar som en tom entitet vilken appliceras på olika politiska eller moraliska projekt när det passar, alltså för att exempelvis stärka den uttalade ståndpunkten eller motivera insatser.

Samma mönster kan ses i debatten jag analyserar i denna studie, där man för fram sina åsikter genom att rama in att det är för de svagastes skull. Eric Dicksson är sjukvårdspolitisk talesperson för Kristdemokraternas ungdomsförbund och i relation till

Joar Forssell, kan Dicksson ses representera en mer konservativ och traditionsenlig ungdom.

Därför ska vi fortsatt vara tydliga i vårt motstånd mot droger och värna den svenska restriktiva narkotikapolitiken, framförallt för våra ungas framtids skull (Dicksson 2017).

Det visas tydligt i citatet att vi måste värna om de unga och deras framtid, och de unga används som ett tydligt redskap för att motivera dagens narkotikapolicy. Det som syns i ANDT-dokumentet och debatten är således närbesläktat och tolkas som att den svenska modellen är att skydda sina unga mot narkotika och narkotikamissbruk, en otvivelaktig och entydig hållning. Detta kan ses som ett sätt att prata om narkotika där barn och unga är ett logiskt offer för narkotika (Flacks 2018) och visar vad som är en normal ungdom, en nationell ungdomsdiskurs kan tydas.

Skador bland barn orsakade av alkohol, narkotika, doping eller tobak kan aldrig accepteras. Insatser för att skydda barn mot eget och andras skadliga bruk utgör en fortsatt grund för det hälsofrämjande och förebyggande ANDT-arbetet (ANDT 2016, 52).

Ovan syns ett exempel på hur begreppet ”barn” kan användas i resonemang och hur barn framställs som det logiska offret för narkotika, vilket Flacks (2018) också berör i sin forskning. Flacks visar också exempel på hur en liberal syn på narkotika anses direkt skada barn, med den bakomliggande logiken att narkotika är farligt för dig och du skulle aldrig ge det till ditt eget barn. Detta kan ses tillhöra den moraliserande delen av narkotikadiskurs. Som nämnt tidigare i presentationen av Flacks studie, används inte bara ”barn” av de som vill behålla en restriktiv politik utan den används likväl som liberaliseringsargument. Detta sågs exempelvis i Kanada inför legaliseringen av cannabis (Flacks 2018, 60), ett narkotiskt preparat som nu kort kommer användas som specifikt exempel.

Spridningen och tillämpningen av ett kunskapsbaserat cannabisförebyggande arbete (ANDT 2016, 47).

Meningen ovan är en rubrik för ett avsnitt som specifikt berör cannabis, och det framgår med klarhet att det är något som ska förhindras. I citatet säger man kort och gott att man vill sprida och tillämpa kunskapsbaserat cannabisförebyggande arbete, det antyder att det

är en viss typ av kunskap som ämnar spridas, kunskap som stöder en redan existerande tes och kan tillämpas i förebyggande arbete. Visionen om det narkotikafria samhället är närvarande och även den preventiva strategin som kan förstås som en del av en nationell diskurs.

[...] att stödja kommunernas och även landstingens missbruks och beroendevård i sin verksamhetsutveckling när det gäller cannabisbruk- och missbruk, framförallt för barn och unga (ANDT 2016, 47).

Citatet är den sista meningen i samma avsnitt som tidigare beskrivits, här kan barn och unga återigen ses som ett retoriskt grepp för att stärka en hållning. Det poängteras att barn och unga är särskilt utsatta och den grupp som ska värnas, det går att tolka som att cannabisbruk och missbruk bland vuxna inte är tillräckligt starkt fokusområde för att motivera insatser, att då lyfta barn och unga kan bidra till en högra grad av empati och acceptans för den uttrycka strategin. I de två senast presenterade citaten ses ett tydligt mönster i hur man pratar om narkotikamissbruk, cannabis i detta fall. Det framgår att det är något icke önskvärt och det normala tolkas vara just ett samhälle fritt från cannabis och cannabismissbruk.

Orsolya Hoffman och Kerstin Käll är båda överläkare, de anser att nolltoleransen är en central del i hur man ska hantera narkotikamissbruk.

Vi måste fortsätta med nolltoleransen, målet skall orubbat vara att förebygga och bota narkotikamissbruk och därmed minska skadorna som det orsakar. Allt annat är ett hån mot unga människor som riskerar sina liv på grund av att de hamnat i narkotikaträsket (Käll & Hoffman 2017).

De gör också en poäng av hur strategin att förebygga narkotikamissbruk, också minskar dess skador. Detta stämmer såklart men kan förstås som en förenklad bild av ett komplext fenomen. Det går samtidigt tydligt i linje med visionen om det narkotikafria samhället. De väver också in ett moraliskt uttalande, ser man på saken annorlunda, definierar fenomenet på ett annat sätt, ser andra lösningar, anses detta vara ett hån mot de som befinner sig i ett narkotikamissbruk. Moralen ses även i användningen av ”narkotikaträsket” vilket antyder att narkotikan i sig själv är något icke önskvärt och främmande.

Om inte barn är ett tillräckligt försvarslöst subjekt att skydda, ses i en passage i ANDT-dokumentet resonemang som berör fostret. För att kontextualisera så framgår ett citat tidigt i stycket som talar om alkohol och fostret:

Eftersom det ännu inte är klarlagt hur fosterhjärnan påverkas av alkohol är de svenska rekommendationerna att ingen alkohol bör intas under graviditeten. Kunskapen har ökat på området (ANDT 2016, 52).

Citatet är på många sätt anmärkningsvärt, kunskapen har ökat men ändå framgår det att man inte vet tillräckligt mycket. Citatet väcker fler frågor än det ger svar. I slutet på stycket följer sedan detta citat:

Narkotikamissbruk innebär alltid en stor belastning för fostret och det är ett fortsatt utvecklingsområde (ANDT 2016, 52-53).

De två beskrivna citaten i relation till varandra kan ses som förfrämjande av narkotika och normaliserande av alkohol. Meningen slår in en öppen dörr och kan förstås som tydlig symbolik mer än något annat. Att göra ett så tydligt avstamp mot narkotika och en så försiktig markering mot alkohol skulle kunna tillskrivas en nationell diskurs och det faktum att alkohol är en accepterad substans i svensk kultur. Att sedermera använda begreppet narkotikamissbruk som något enhetligt kan förstås som en del i visionen om det narkotikafria samhället och nolltoleransen.

Barnen kan ses i diskursen på olika sätt, från olika perspektiv. I en skademineringsprincip som inte används i Sverige, injektionsrum, där injektionsmissbrukande personer får praktisk hjälp, uppdragas ett hypotetiskt exempel som ett motargument till skademineringsprincipen som helhet:

Skall personalen rapportera missbrukare som har vårdnaden om barn eller hjälpa dem att injicera? (Bergström 2017).

Här ställs två svaga grupper emot varandra vilket i detta fall får förstås som en markering mot narkotika och ett slag för nolltolerans, det läggs också skam på den hypotetiska föräldern i och med att denne i exemplet ställs i direkt relation till barnet. Här används dels barnet som tom entitet (Flacks 2009) och likaså en negativ stereotyp av en missbrukande person (Matthews, Dwyer & Snoek 2017), för att föra fram ett vinnande argument.

Det preventiva arbetet är en stor del i Sveriges narkotikapolitik och därav riktas mycket ansvar mot institutioner och organisationer som kommer i kontakt med barn och unga.

Genom både sitt kunskaps- och värdegrundsuppdrag kan skolan bidra till arbetet med ANDT-prevention. Skolan spelar t.ex. en viktig roll genom att undervisa om riskerna med tobak, alkohol och andra droger (ANDT 2016, 45).

Värderingar och moral är till stor del besläktade begrepp och citatet skapar bruk av substanser som en kunskaps- och värderingsstyrd fråga. Värderingsuppdraget ses vidare i relation till nationen eftersom att det är dennes normer och värderingar som eftersöks och skall skapas i skolan. Nationell diskurs och moraldiskurs framträder även här samtidigt som preventivt arbete kan förstås vara ett viktigt verktyg i strävan efter det narkotikafria samhället och en gemensam syn på narkotika.

Antalet barn och unga som börjar använda narkotika, dopningsmedel och tobak eller debuterar tidigt med alkohol ska succesivt minska (ANDT 2016, 43).

Även i detta citat har visionen en tydlig roll och trots att Sverige har en jämförelsevis väldigt låg procentenhet av unga narkotikaanvändare är detta ett av de övergripande målen. Det framgår också tydligt i citatet vad som anses vara kulturellt accepterat gällande substansbruk, detta är fallet i många av de citat som valts ut. Det är i sig inte något anmärkningsvärt just på grund av den juridiska statusen som det vida begreppet narkotika har, det som ter sig intressant är dock hur väl sammanbunden narkotikadiskursen är i en svensk nationell diskurs, med visionen om det narkotikafria samhället i spetsen.

Detta fokus på ungdomar startade enligt Törnqvist (2009, 158) under 1980-talet, då man istället för att, som tidigare, rikta fokus på "narkomanen" började se ungdomen som den grupp som skall hindras från att använda narkotika, detta tillskrivs en ungdoms- och fostrans diskurs, som väl syns även i de citat som presenterats i detta avsnitt. En del i skiftet av fokus mot ungdomen, var kriminaliseringen av eget bruk. En strategi som skulle hindra ungdomar från att prova narkotika (Törnqvist 2009, 157f). Sedan kriminaliseringen, är enligt lagens mening en missbrukande person alltså kriminell.

Utsatthet och kriminalitet

Att sammankoppla missbruk med socioekonomisk utsatthet kan förstås som en del av den övergripande förståelsen om narkotikamissbruk, det antyder att utsattheten är ett resultat av eventuellt bruk eller missbruk och bortser från andra faktorer eller vad som faktiskt är orsaken till beteendet.

Bruk och missbruk av ANDT har starkt samband med individers livsvillkor och sociala position och är vanligare i socioekonomiskt svagare grupper och i grupper med låg utbildningsnivå (ANDT 2016, 9).

Som nämnt tidigare är benämningen ANDT ett uttryck för flera substanser, mitt fokus är dock genomgående på narkotika som alltså är en del av hela benämningen av ANDT. Bilden av den missbrukande personen som socioekonomiskt utsatt är väletablerad och en del av den negativa stereotyp som närvarar i diskurser om missbruk (Matthews, Dwyer & Snoek 2017) som vidare bidrar till ett samhällsligt stigmatiserande. Den stereotypiskt skapade identiteten som tillskrivs en missbrukande person, skapar en främling med egenskaper som är annorlunda och kan i vårt medvetande reduceras från en fullständig människa, till en utstött, denna stämpling innebär ett stigma (se Goffman 2014 för teoretiska resonemang om stigma).

Droger inskränker människors frihet och minskar dess möjligheter att utvecklas och ta ansvar i livet (Dicksson 2017).

Narkotika ses även här som en direkt bidragare till utsatthet, i form av ofrihet. Att det också inskränker människors frihet tolkas som att drogen i sig själv är offensiv och aggressiv, att använda frihet som begrepp för att försvara repressiva åtgärder förstås som ett retoriskt grepp som ytterligare markerar hur allvarligt hot narkotikan är. Citatet visar även hur man kan prata om narkotika och narkotikamissbruk och samtidigt utesluta andra uppfattningar.

Om utsatthet beskrivs som en konsekvens av narkotikamissbruk, är våld och kriminalitet andra fenomen som ofta sammankopplas till narkotiska preparat.

När det gäller våldsbrott finns ofta en koppling till bruk av alkohol, narkotika och doping. Det gäller både våld i nära relationer och våld mot barn, liksom s.k. krog- och läktarvåld (ANDT 2016, 41).

I citatet skapas ett subjekt, ett subjekt som missbrukar narkotika och som ett resultat av det är utåtagerande och våldsamt. Här kommer en juridisk och polisiär diskurs in (Törnqvist 2009, 157). Törnqvist placerar dessa diskurser som en produkt av 1980-talets debatter om kriminaliseringen av eget bruk av narkotika. Den narkotikamissbrukande personen är därav en kriminell individ. Våldet som beskrivs i citatet är vidare en typ av

våld som kan drabba alla och den gemensamma nämnaren är substansbruk, detta berättar en historia om att alla kan drabbas av negativa konsekvenser, ingen går trygg och därför är narkotikabruk en rättslig angelägenhet. Våld i nära relationer och våld mot barn är vidare synnerligen grova brott som samhället ser alvarligt på och förstås som moraliskt förkastliga brott. Subjektet citatet skapar är alltså en högst tvivelaktig person med avsaknad av moral, vilket våldet och substansbruket eventuellt syftar till att poängtera.

[...] droger har fått en viktigare roll för deltagare i s.k. firmor där individer enligt studier använt droger som kokain, amfetamin och rohypnol i syfte att ta udden av rädslan och uppnå en känsla av skärpa (ANDT 2016, 41).

Även detta citat kan ses ha som funktion att påvisa vad för människor som använder sig av narkotiska preparat och antyder att det är ”de andra” som ägnar sig åt sådana aktiviteter, i detta fall våldsutövare. Vid få tillfällen nämner ANDT-dokumentet enskilda narkotiska substanser, men här nämns tre olika. ”Firmadeltagaren” framställs alltså som en konsument av dessa tre preparat. De två senaste citaten kan också användas för att visa diskursens, eller språkets, konstruerande effekter och funktioner. Det identitetsskapande, relationsskapande och idéskapande (Fairclough 1992, 64). Vi presenteras alltså en bild av vem den missbrukande personen är, sociala relationer kring den personen och en kunskapsbild om narkotikamissbruk.

Det är av största vikt att staten markerar och tydligt signalerar att narkotikabruk, liksom annan brottslighet, inte är okej (Dicksson 2017).

Markerandet, nolltoleransen, framställs här som en central del i hur man ska hantera narkotikamissbruk. Det likställs också med ”annan brottslighet”. En polisiär och juridisk diskurs är mycket närvarande och narkotikabruk är och skall enligt citatet fortsätta vara en polisiär fråga, vilket förstås som en viktig del för att nå det övergripande målet om det narkotikafria samhället.

Narkotikahandlingen är den mest inkomstbringande verksamheten för den internationella organiserade brottsligheten. [...]. Narkotikan är också en källa för finansiering av olika väpnade konflikter i världen och därmed ett säkerhetspolitiskt problem (ANDT 2016, 58).

Att indirekt förklara hur en narkotikamissbrukande person också bidrar till internationell brottslighet och väpnade konflikter kan ses tillhöra en moraldiskurs och bygger på det moraliskt felaktiga beteendet att bruka(missbruka) narkotika. En del i helheten av den svenska narkotikadiskursen skulle vidare kunna förstås som att få människor att känna att det är moraliskt icke försvarbart att bruka narkotika, att poängtera att missbruk göder organiserad brottslighet är ett verktyg för att uppnå detta. Denna bild har också en funktion i att bibehålla det allmänna avståndstagandet mot narkotika och narkotikamissbruk. Resonemang om organiserad brottslighet fanns även bland liberaliseringsröster, där man då har menat att en legalisering skulle eliminera marknaden för dessa grupper (Törnqvist 2009, 100). Det visas med detta att just angående denna aspekt av narkotikamissbruket har man samma mål men vitt skilda åtgärder på vardera sida av debatten.

Prostitution och användning av både droger och alkohol är tydligt sammankopplade (ANDT 2016, 51).

I detta fall är det istället för kriminalitet och utåtagerande våldsmakare en väldigt utsatt subjektsposition som är i fokus och i relation med narkotika. Det målar i sin tur en bild av narkotika som något som skapar utsatthet eller finns hos redan utsatta personer.

Utpekade som knarkare riskerar de att internalisera en destruktiv kriminell identitet, de kan påbörja en avvikarkarriär (Forssell 2017).

Citatet kan tolkas vara en beskrivning av ytterligare en bieffekt av nolltoleransen, från ett liberaliseringsperspektiv, då det anses att det är den norm som finns kring narkotika i samhället som är skadlig för den brukande eller missbrukande individen. Den kriminella identitet det talas om ses tillhöra kriminaliseringen av narkotikabruk och det faktum att en person som missbrukar narkotika i samhällets ögon är kriminell. Att internalisera en identitet är vidare samma resonemang som Matthews, Dwyer & Snoek (2017) för kring stigmatisering och hur samhällets stigmatisering skapar ett själv-stigma hos de berörda personerna.

Själva problemformuleringen av narkotikamissbruk kan alltså ses ske i samband med en porträttering av den narkotikamissbrukande personen som i det stora hela beskrivs vara antingen kriminell eller långt ner på en socioekonomisk stege i en på olika sätt utsatt situation, detta ses inom policyn och hos de som kan antas vara förespråkare för det narkotikafria samhället. I motsatta argument som eftersträvar liberalisering används samma subjektspositioner som anledningar till att förändra, där menar man alltså istället

att dessa positioner är en konsekvens av hur vi ser på narkotika och narkotikamissbruk. Utsattheten är i detta synsätt följaktligen inte en konsekvens av narkotikan, utan en konsekvens av hur vi nationellt ser på narkotika och tillhörande missbruk och hur vi historiskt sett har formulerat det som socialt problem.

Sammanfattning av resultat

Jag påminner inledningsvis i detta avsnitt läsaren om mitt syfte och mina frågeställningar, som alltså legat till grund för analysen vilken nu sammanfattas för att förtydliga resultaten.

Syftet är att belysa hur visionen om det narkotikafria samhället uppenbarar sig i diskurser som behandlar narkotikamissbruk som socialt problem. För att uppnå syftet har jag formulerat följande frågeställningar:

Vilka diskurser framträder i ANDT-policyn och hur syns dessa i delar av den offentliga debatten?

Vilken funktion ges visionen i problemformuleringen och i lösningsstrategin av narkotikamissbruk som socialt problem?

Vilka konsekvenser kan diskursen om det narkotikafria samhället få?

Analysen visar att definitionskampen om narkotikamissbruk som socialt problem finns över många diskurser. En nationell diskurs som utgår från vad vi som nation anser och vill ha i vårt land. En moraldiskurs som lägger värde i olika beteenden och åsikter. En juridisk och polisiär diskurs som utifrån narkotikas juridiska status ramar in fenomenet som problem och en barn- och ungdomsdiskurs som formulerar narkotikan som det största hotet. Alla dessa kan ses som en del i konstruktionen av narkotikadiskursen och narkotikamissbruk, en diskurs utgörs följaktligen av flera diskurser kombinerat och skapas som resultat av hur och om de artikuleras tillsammans (Fairclough 2003, 126f).

Diskurserna är vidare olika närvarande beroende på om det handlar om problemformulering, lösningar och motiverande eller legitimerande resonemang, moraldiskursen sågs dock vara närvarande genom alla teman. I ANDT-dokumentet sågs diskurserna likt det ovan beskriva men specifikt intressant var hur den nationella diskursen vid tillfällen fanns i samband med moraldiskursen, och detta tolkas vara grunden i det nationella avståndstagandet mot narkotika.

I debatten visade sig diskurserna på liknande sätt som i ANDT-dokumentet, den stora skiljelinjen sågs dock vara förekomsten av moraldiskursen, som i debatten även riktas mot den som hade avvikande åsikt om narkotikamissbruk och hur det skall hanteras som samhällsligt fenomen. Den personliga karaktären ifrågasattes. Det var alltså inte

narkotikamissbruket i sig som i detta exempel var i fokus, utan hur den personliga åsikten om lösningar var forum för debatt om moraliska principer.

Visionen om det narkotikafria samhället är tydligt närvarande i både hur lösningar formuleras likväl som hur problemet formuleras. Exempelvis är preventiva insatser riktade mot barn och unga en stor del i ANDT-dokumentet, där det bland annat menas att information om svensk narkotikapolitik är viktig för att skapa förståelse om densamma. Detta tolkas som ett verktyg för att uppnå visionen och bibehålla den gemensamma synen. Eftersom det också är just den svenska politiken och modellen det informeras om framstår det som den enda rimliga narkotikapolicyen vilket tyder på visionens närvaro.

Problemformuleringarna kretsar i sin tur många gånger till att sammankoppla kriminalitet och utsatthet med narkotikamissbruk, där narkotikan är den avgörande faktorn som ges en stor makt att på egen hand förstöra människors liv. Subjekt och situationer som knyts an till narkotika och narkotikamissbruk är vidare sådant som samhället starkt tar avstånd ifrån. Genom detta görs narkotikan till något främmande som ingen bör befinna sig i närheten av, även här menar jag att visionen om det narkotikafria samhället gör sig påmind då det är enklare att ta avstånd från sådant som är associerat med negativa saker, och det nationella avståndstagandet och samsyn är en förutsättning för att nå det narkotikafria samhället.

Något som i stora drag saknas i ANDT-dokumentet är sjukdomsdiskursen (se Reinerman 2005). Avsaknaden av sjukdomsperspektiv beror eventuellt på att en stor del av ANDT-policyen formuleras från ett riskperspektiv (ANDT 2016, 13f) och motiveras med att riskperspektivet i större utsträckning möjliggör tydlig målformulering och att få syn på intressekonflikter, samt att det finns etablerade metoder för att visa olika riskers betydelse ur ett folkhälsoperspektiv. Riskperspektivet sägs också vara mer åtgärdsinriktat. Att detta påverkar hur policyn formuleras är tydligt. Riskperspektivet kan dock ses vara en del i nolltoleransen, medan sjukdomsperspektivet till viss del skulle kunna ses legitimera visst narkotikabruk.

Jag anser mig ha uppfyllt syftet för arbetet.

Diskussion

I denna studie har jag försökt att visa hur visionen om det narkotikafria samhället syns i Lösningstrategier och i hur man formulerar det sociala problemet narkotikamissbruk samt att visa vilka diskurser som uppenbarar sig kring narkotikamissbruk som fenomen. I synnerhet Daniel Törnqvists (2009) avhandling som undersökt narkotikadebatten har varit vägledande vad det gäller diskurser. Samtliga diskurser som nämns i min egen studie

är kartlagda i hans avhandling vilket fungerar som en bra motiverande aspekt för min användning av desamma.

Att jag kunnat se dessa diskurser även i min empiri tolkar jag som en bekräftelse på att narkotikafrågans komplexitet fortfarande är värd att belysa och att det är en fråga som berör många intressen och perspektiv. Även om diskurserna är kartlagda sen tidigare och har en eventuellt välkänd anknytning till narkotikamissbruk, har jag inte tidigare tagit del av någon studie som placerat dessa diskurser i ANDT-policy, som idag kan ses betona aktualiteten i narkotikamissbruk som socialt problem.

Med en socialkonstruktivistisk hållning kan diskurserna också ses representera olika intressen om hur vi ska leva våra liv, dessa intressen behöver inte vara från oss själva utan kan vara komna från olika grupper som besitter någon form av makt (Burr 2015, 86). En sådan grupp som ses varit särskilt deltagande i högljudd debatt om svensk narkotikapolitik är Riksförbundet narkotikafritt samhälle (RNS) med Nils Bejrot i spetsen, detta berättas i delar av både Lindgrens (1993) och Törnqvists (2009) avhandlingar. RNS sågs enligt Törnqvist (2009, 158) bidra med en form av familjediskurs i och med deras ”anhörigperspektiv”, vilket de ansåg gav en viss typ av kunskap som borde tas tillvara på av beslutsfattare. Denna diskurs tillsammans med en ungdomsdiskurs hade vidare stort utrymme under 80- och 90-talens narkotikadebatter.

Under 90-talet sågs också ett hot om eventuell liberalisering av svensk narkotikapolitik, och i debatten om detta har Törnqvist (2009, 158f) sett en nationell diskurs ta form där både politiker och folkrörelser konstruerat en tes som visar att det råder en bred enighet om ”det svenska” och den svenska narkotikapolitiken. Det svenska beskrivs vidare som något som måste försvaras från yttre hot.

Anledningen till att jag presenterar mer specifik information kring diskurserna är för att visa att de kan ses hänga ihop med konkreta intressen och mål. Genom Törnqvist (2009) kan vi alltså knyta an olika diskurser till dessa intressen och eftersom diskurserna ses även idag, både i policy och debatt, är det intressant att väga in det historiska perspektivet och ursprung för diskurserna.

Discourses not only represent the world as it is (or rather is seen to be), they are also projective, imaginaries, representing possible worlds which are different from the actual world, and tied in to projects to change the world in particular directions (Fairclough, 2003, 124).

Diskurser är alltså inte bara bilder av hur världen kan uppfattas, utan kan likväl vara delar av levande projekt som ämnar styra världen mot olika bestämda riktningar enligt egna intressen, exempelvis projektet om det narkotikafria samhället.

Visionen om det narkotikafria samhället är det som jag i denna uppsats kontinuerligt försökt att återkoppla till och jag ställer mig frågan i en av de inledande frågeställningarna vilka konsekvenser diskursen om det narkotikafria samhället kan få. Det som mest gör sig påmint är de "insatser" som krävs för att skapa en samsyn på narkotika som något i grunden negativt. Dels att begreppet narkotika används på bred front men som egentligen innefattar en mängd olika substanser som i realiteten kan skilja sig åt avsevärt. Detta är såklart en bra retorisk strategi som underlättar rent språkligt, men själva nolltoleransen mot narkotika likställer därav alla dessa olika substanser med varandra. I många andra länder används andra strategier och olika typer av narkotika är till exempel kategoriserade på olika sätt, även om de alla oftast delar den illegala statusen.

Vi kan också se både i ANDT-dokumentet och i debatten hur narkotikamissbruk genomgående görs synonymt med kriminalitet och utsatthet, något som skapar en allomfattande bild av en person med ett narkotikamissbruk, en bild som många gånger kan bygga på en negativ stereotyp. Steve Matthews, Robin Dwyer och Anke Snoek's (2017) artikel visar hur detta kan skapa en övergripande samhällslig stigmatisering och att denna stigmatisering ofta är en del av den sociala konstruktionen av den beroende eller missbrukande personen. Detta togs upp även i analysen men det är intressant att reflektera över om och hur en nations gemensamma avståndstagande mot narkotika har en negativ eller positiv effekt för den personen som kan vara drabbad. Att det har en negativ konsekvens hördes från liberaliseringsförespråkare i delar av debatten, ett argument som kan förstås vila på logiken att nolltoleransen mot narkotika likväl är en nolltolerans som narkotikamissbruk och därmed personer som missbrukar. Det kan också förstås som ett skapande av ett avskräckande exempel, ett nödvändigt ont, som ska få människor att skriva under på den gemensamma visionen om ett narkotikafritt samhälle.

Den studie som verkligen gav intressanta insikter och inspiration för kritisk analys var Simon Jonathan Flacks's (2018) artikel som undersöker "barn" som retoriskt grepp och hur de framställs som det logiska offret för narkotika och därav ska fungera som motiverande för olika varianter av narkotikapolitics framgång. Om något så är detta en central del i hur den svenska policyn formuleras. Både i ANDT-dokumentet och debatten ses barn och unga utgöra den "tomma entitet" som ska skyddas från narkotika. Den svenska policyn motiverar sig själv också genom att lyfta fram statistik som säger att man i Sverige har en jämförelsevis låg användning av narkotika bland barn och unga. Detta kan av förespråkare tillskrivas det signalvärde som nolltoleransen anses ha och som poängteras vara en viktig del i den svenska policyn.

Då den tidigare forskning som ligger som grund för denna studie inte undersöker samma saker som jag, med visst undantag av Törnqvists (2009) avhandling om narkotikadebatten, har den tidigare forskningen mer än något annat fungerat som verktyg för att placera min studie i en kontext, en kontext som applicerar ett socialkonstruktivistiskt perspektiv på

narkotikafenomenet och angränsade områden. Det har således varit svårt att i större utsträckning sätta mina konkreta resultat i en jämförande relation till tidigare studier. Däremot har, som framgått, studiernas övergripande syften, resultat och resonemang placerats i min egen studie för att stärka analyser och visa kopplingar mellan specifika fynd.

Likt resonemangen i den analyserade debatten kring nolltoleransen, som bäst kan tolkas som motpoler. Visar Craig Reinarmans (2005) studie om hur beroende skapats som sjukdom, att sjukdomsdiskursen också har två sidor. Nolltoleransen beskrivs å sin sida som välfungerande i det avseende att det skickar tydliga signaler, barn och unga undviker att prova narkotika, samtidigt sägs den bidra till en större skam för den missbrukande personen. Sjukdomsdiskursen sägs av Reinarmans alltså möta ett liknande problem, i en väletablerad miljö med sympatiska människor har sjukdomsperspektivet en humaniserande effekt med positiva signaler. Men i en situation med socioekonomiskt utslagna personer skapar sjukdomsperspektivet en mycket mer negativ bild.

Frågan om narkotikamissbruk ter sig innehålla en form av polariserad dialektik, utopi vs dystopi, med detta menar jag helt enkelt att samma strategi eller politiska "hållning" skapas som både räddning och hot. Likväl verkar det vara svårt att i debatten nå en samsyn i att kombinera preventivt arbete med skademinering, även om detta till viss del är vad Sverige i sin ANDT-policy försöker göra. Om vi lyfter upp det dialektiska förhållandet mellan diskurs (språkbruk) och sociala strukturer (Fairclough 1992, 64), tillsammans med antagandet att diskurs formas av och formar världen, kan man vidare förstå den komplexitet som narkotikamissbruksfrågan för med sig. Eftersom det är så många olika diskurser som definierar narkotikamissbruk, finns alltså lika många tankar om vad som är sant eller rätt. Alla dessa diskurser för också med sig en nivå av sociala strukturer som placerar individer i relation till varandra. I Sverige har som presenterat den restriktiva hållningen dominerat under lång tid, vilket inneburit att många av de diskurser som haft inflytande företräder samma hållning. Något som i sin tur kan ha bidragit till den polarisering som ses i narkotikadebatten och den moraliska dimension som hela tiden sätter sin prägel på diskursen.

Något som inte tagits hänsyn till i denna studie är riskperspektivet kontra sjukdomsperspektivet, alltså olika sätt att se på och hantera fenomenet. Jag nämner det kort i resultatdelen men detta är ett område som djupare skulle kunna resoneras kring och därav ett fokusområde för vidare forskning. Exempelvis genom jämförande studier mellan länder som i högre grad har ett sjukdomsperspektiv och de som inte har det. Hur ser samtalen om narkotikamissbruk ut i de olika länderna och hur formuleras narkotikamissbruk som socialt problem?

Referenser

- Blomqvist, Jan (2012). Sjukdom, dålig vana, livsstil eller social konstruktion? Om olika uppfattningar om missbruk och beroende och deras konsekvenser, i Storbjörk, Jessica [red] *Samhället, alkoholen och drogerna: politik, konstruktioner och dilemman*. Stockholm: Stockholms universitets förlag
- Bolander, Eva & Fejes, Andreas (2015). Diskursanalys, i Fejes, Andreas & Thornberg, Robert [red] *Handbok i kvalitativ analys*. Stockholm: Liber
- Bryman, Alan (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 2., [rev.] uppl. Malmö: Liber
- Burr, Vivien (2015). *Social constructionism*. Third edition. London: Routledge
- Fairclough, Norman (2003). *Analysing discourse: textual analysis for social research*. New York: Routledge
- Fairclough, Norman (1992). *Discourse and social change*. Cambridge: Polity
- Fejes, Andreas & Thornberg, Robert (2015). Kvalitativ forskning och kvalitativ analys, i Fejes, Andreas & Thornberg, Robert [red] *Handbok i kvalitativ analys*. Stockholm: Liber
- Flacks, Simon Jonathan (2018). Drug law reform, performativity and the politics of childhood. *International Journal Of Drug Policy* 2018:51, 56-66.
- Goffman, Erving (2014). *Stigma: den avvikandes roll och identitet*. Lund: Studentlitteratur
- Lindgren, Sven-Åke (1993). *Den hotfulla njutningen: Att etablera drogbruk som samhällsproblem 1890-1970*. Stockholm/Stehag: Symposium Graduale.
- Matthews, Steve. Dwyer, Robin & Snoek, Anke (2017). Stigma and self-stigma in addiction. *Bioethical Inquiry* 2017:14, 275–286.
- Reinarman, Craig (2005). Addiction as accomplishment: The discursive construction of disease. *Addiction Research and Theory* 2005:13(4), 307–320.
- Socialstyrelsen (2019). *Nationella riktlinjer för vård och stöd vid missbruk och beroende. Stöd för styrning och ledning*.
<https://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/21220/2019-1-16.pdf>
[2019-05-15].
- Törnqvist, Daniel (2009). *När man talar om knark: drogdebatt i svensk dagspress 1970-1999*. Diss. Umeå : Umeå universitet, 2009
- Vetenskapsrådet (2017). *God forskningssed*. Stockholm.
https://www.vr.se/download/18.2412c5311624176023d25b05/1555332112063/God-forskningssed_VR_2017.pdf [2019-06-05].

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer*. Stockholm.

<http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf> [2019-05-03].

Winter Jörgensen, Marianne & Philips, Louise (2000). *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur.

Empiriskt material

ANDT (2016). *En samlad strategi för alkohol-, narkotika-, dopings- och tobakspolitiken*, regeringens skrivelse (2015/16:86). <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/skrivelse/2016/02/skr.20151686/> [2019-04-17].

Bergström, Gunnar (2017). *Obehaglig människosyn i skademineringspolitiken*. Dagens Nyheter 27/3 -17. <https://www.dn.se/debatt/repliker/obehaglig-manniskosyn-i-skademiningspolitiken/> [2019-04-17].

Dicksson, Eric (2017). *Oansvarigt resonemang om legalisering*. Dagens Nyheter 28/3 -17. <https://www.dn.se/debatt/repliker/oansvarigt-resonemang-om-legalisering/> [2019-04-17].

Forssell, Joar (2017). *Narkotikamissbruk är farligt och borde minska*. Dagens Nyheter 31/3 -17, uppdaterad 3/4 -17. <https://www.dn.se/debatt/repliker/narkotikamissbruk-ar-farligt-och-borde-minska/> [2019-04-17].

Forssell, Joar (2017). *Svensk narkotikapolitik är inhuman och misslyckad*. Dagens Nyheter 25/3 -17. <https://www.dn.se/debatt/svensk-narkotikapolitik-ar-inhuman-och-misslyckad/> [2019-04-17].

Hoffman, Orsolya & Käll, Kerstin (2017). *Drogerna dödar – inte nolltoleransen*. Dagens Nyheter 29/3 -17, uppdaterad 4/4 -17. <https://www.dn.se/debatt/repliker/drogerna-dodar-inte-nolltoleransen/> [2019-04-17].

Johnson, Björn & Karlsson, Petter (2017). *Späckat med faktafel om droger*. Dagens Nyheter 29/3 -17. <https://www.dn.se/debatt/repliker/spackat-med-faktafel-om-droger/> [2019-04-17].